

стан, приймає рішення про призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих виборів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Правовий режим воєнного стану».
2. Указ Президента України від 26 липня 2023 року № 451.
3. Конституція України.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ РІШЕННЯ ДЛЯ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ У ЧАСИ ВІДНОВЛЕННЯ

Санченко А. Є.

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, керівниця Центру перспективних досліджень і співробітництва з прав людини в сфері економіки, провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»

Суть концепції соціально відповідального господарювання (далі – СВГ) окреслено міжнародними та вітчизняними нормами і стандартами, вивчається і розвивається науковцями різних галузей знань і спеціальностей, просувається органами державної влади, профспілками й іншими організаціями громадянського суспільства, освоюється та впроваджується в операційну діяльність суб'єктами господарювання, особливо тими з них, що мають і прагнуть встановити економічні відносини із надійними закордонними партнерами у рамках глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Водночас у довоєнній та сьогоденній Україні не стає якісного політико-правового поля та професійних знань у цій сфері серед відповідальних за ухвалення рішень посадовців, суб'єктів господарювання та громадян, які є сторонами політико-правових і соціально-економічних відносин.

На цьому тлі не зайве зауважити, що міжнародні основи СВГ створено, відстоюються та послідовно розвиваються ООН, СОТ, ЄС, РЄ, ОЕСР, ISO, Глобальним договором ООН, Всесвітньою радою підприємців зі сталого розвитку, Глобальною ініціативою зі звітності та ін. Україна є актором багатовимірних міжнародних відносин і має ряд міжнародних обов'язків та зобов'язань. Так, з жовтня 2020 року в Україні чинний міжнародний стандарт ISO 26000:2010 «Настанови щодо соціальної відповідальності» 2010 року як ДСТУ ISO 26000:2019 (далі – ISO 26000) [1], що відображає сучасні міжнародні та європейські політико-правові тренди і реалії соціально-економічних відносин і вводить в обіг визначення соціальної відповідальності, характеризуючи її як бажану комплексну властивість організації приватного, державного або громадського секторів незалежно від її розміру. Встановлюється, що соціальна відповідальність організації охоплює її відповідальність за вплив на суспільство і навколишнє середовище ухвалених нею рішень та її діяльності, які мають бути: а) прозорими; б) етичними; в) робити

внесок у сталий розвиток із урахуванням питань охорони здоров'я, добробуту суспільства та очікувань заінтересованих сторін; г) узгодженими з національним законодавством і міжнародними правовими нормами та стандартами ведення господарювання. Соціальна відповідальність має бути інтегрованою в усю діяльність організації та практикуватися в її ділових відносинах з іншими об'єктами, у ланцюгах постачання / створення вартості включно. ISO 26000 підкреслює, що результативність роботи організації по відношенню до суспільства, де вона діє, та її вплив на навколишнє середовище є важливим компонентом вимірювання її загальної результативності й здатності продовжувати ефективну діяльність. Це є відображенням визнання необхідності забезпечення здорових екосистем, соціальної справедливості та хорошого управління організацією [2]. Адаптація СВГ, незалежно від його моделі, притаманної сучасним суспільствам із різними культурними і діловими традиціями, дозволяє системно забезпечувати дотримання прав людини, зокрема й у сфері трудових відносин і прав споживачів, збереження довкілля та екологізацію економічної діяльності, добросесну ділову практику, взаємодію суб'єктів господарювання з суспільством на всіх етапах їх роботи, сприяння сталому розвитку.

Ухвалені в 2011 році Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини (далі – Керівні принципи) [3] органічно акумулювали ідеологію основоположних юридично обов'язкових міжнародних актів (Міжнародний білль про права людини, конвенції МОП, Європейська конвенція з прав людини, Європейська соціальна хартія тощо), а також добровільно застосовуваних положень ISO 26000, настанов і рекомендацій ОЕСР (Настанови для багатонаціональних підприємств із відповідального ведення бізнесу, Настанови стосовно належної обачності для відповідального ведення бізнесу, ін.), документів СОТ, РЄ та ін. Середнім компонентом Керівних принципів є відповідальність суб'єктів господарювання поважати права людини та дотримуватися їх, застосовувати процедуру належної обачності для запобігання негативним впливам на права людини, усунення їх наслідків і поновлення порушених прав. Порядок денний ООН у сфері сталого розвитку на період до 2030 року та Цілі сталого розвитку 2015 р. лише посилили актуалізацію стратегування діяльності держав і суб'єктів господарювання з впровадження СВГ на загальносвітовому та національному рівнях. У п. 67 Порядку денний ООН підкреслює роль держав у сприянні розвитку динамічного і високо функціонального сектора господарювання, захищаючи при цьому трудові права і дотримуючись стандартів з охорони навколишнього середовища та здоров'я, зокрема й згідно з Керівними принципами [4].

Окреслюючи вітчизняну проблематику щодо укорінення СВГ, зазначимо, що дотичне політико-правове поле характеризується наявністю багатьох актів, серед яких: Основні принципи (Стратегія) державної екологічної політики України на період до 2030 року (2019 р.), Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери (2020 р.), Концепція реалізації державної політики у сфері сприяння розвитку соціально відповідального бізнесу в Україні на період до 2030 року та План заходів з її виконання (2021 р.), оновлена Національна стратегія у сфері прав людини з § 16 щодо забезпечення дотримання суб'єктами господарювання прав людини та План

дій з її реалізації (2021 р.), Національна економічна стратегія на період до 2030 року (2021 р.), Стратегія людського розвитку (2021 р.), Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021 р.), План відновлення України (2022 р.) тощо. Усі разом вони формують певну політико-правову основу у сфері СВГ. Хоча, на жаль, у результаті їх предметного аналізу доводиться констатувати, що в багатьох із них фокус на питаннях прав людини в сфері господарювання і СВГ не позиціонується виразно та не імплементується так, як це передбачено Керівними принципами, ISO 26000, відповідними документами ЄС, РС та ОЕСР. Ці акти мають недоліки, недостатньо узгоджені один із одним, замало підтримані фінансово і не створюють цілісну основу для обґрунтованих, цілеспрямованих та послідовних політичних, законодавчих і практичних рішень та дій усіх суб'єктів суспільних відносин – органів державної та місцевої влади, суб'єктів господарювання, громадян як працівників та активістів-правозахисників, наукового середовища.

Питання забезпечення, дотримання і захист прав людини нині та у часи повоєнного відновлення потребують підвищеної уваги держави й суб'єктів господарювання різних секторів економіки. Українське відновлення відбуватиметься за принципом «відновитися краще, ніж було», що створюватиме можливість інтегрувати в політику, законодавство і практику відповідального господарювання ключовий принцип Порядку денного ООН «не залишити нікого осторонь». Тому можливим раціональним рішенням натепер, на наше переконання, має стати: 1) комплексний перегляд-ревізія наявного масиву вищезгаданих актів крізь призму СВГ, поточного стану суспільних відносин і потреб повоєнного людино-центричного економічного розвитку нашої держави; 2) розроблення на підставі одержаних висновків і впровадження «Дорожньої мапи з прав людини в сфері господарювання» (далі – Дорожня мапа). Про необхідність національний планів дій в цій сфері вказується у Керівних принципах, оновленій Стратегії ЄС 2011-2014 щодо корпоративної соціальної відповідальності [5], Рекомендації CM/Rec (2016) 3 Комітету міністрів РС про права людини і бізнес [6]. Дорожня мапа має обов'язково враховувати поточні зміни в праві ЄС щодо відповідального господарювання включно з належною обачністю та нефінансовою звітністю, усталені та нові правила ОЕСР щодо відповідального ведення бізнесу та іноземних прямих інвестицій тощо, а також позитивний досвід їх країн-членів з огляду на перспективу вступу України до цих міжнародних структур.

Пропозиції до проєкту Дорожньої мапи нині розробляються експертами Програми розвитку ООН в Україні, до складу яких входить і автор цих тез. Пропонується, що Дорожня мапа зосереджуватиметься на семи пріоритетних напрямках діяльності. Серед них наразі такі: Напрямок 1 «Відданість правам людини у процесі відновлення України: стратегічні зусилля», Напрямок 2 «Підтримка держави та підприємств у застосуванні належної обачності щодо прав людини», Напрямок 3 «Забезпечення доступу до засобів захисту прав людини», Напрямок 4 «Створення умов для відповідальної відбудови інфраструктури України», Напрямок 5 «Забезпечення прав людини у підтримці та розвитку приватного сектору», Напрямок 6 «Сприяння відповідальним інвестиціям у відбудову України», Напрямок 7

«Інтеграція питань бізнесу та прав людини до політик реінтеграції та правосуддя перехідного періоду». Документ потребуватиме компетентного обговорення за участю всіх зацікавлених сторін перед його ухваленням на рівні держави, а також достатнього професійного та фінансового забезпечення для реалізації передбачених ним завдань і заходів, зокрема й програм підтримки та стимулювання СВГ, аби у час повоєнного відновлення України саме таке господарювання стало єдино можливим.

СВГ є визнаним маркером цивілізованості економічних відносин і стане переконливим сигналом для резонансності зростання вітчизняних інвестицій і надходження в Україну прямих іноземних інвестицій, встановлення та розвитку прозорих, справедливих і взаємокорисних ділових відносин у сфері торгівлі, виробництва, будівництва, транспорту і логістики, фінансових та інших послуг, інноваційних технологій, наукових досліджень тощо на благо якісного відновлення. Успіх впровадження СВГ значно сприятиме виконанню Україною Копенгагенських критеріїв щодо членства в ЄС. Адже в циклі кластерів переговорного процесу щодо вступу до ЄС вимоги стосовно забезпечення фундаментальних прав людини, прозорості, підзвітності та справедливості є стартовими і заключними [7].

ЛІТЕРАТУРА

1. Про прийняття національних стандартів: наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 29.12.2020 р. № 523. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0523774-20#Text>.
2. Офіційний сайт Міжнародної організації зі стандартизації (ISO). Он-лайн бібліотека стандартів - ISO 26000:2010. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/ru/#iso:std:iso:26000:ed-1:v1:en>.
3. Керівні принципи ООН з питань бізнесу та прав людини: Реалізація Рамкової програми ООН «Захист, повага та засоби захисту», ухвалено Резолюцією 17/4 Ради ООН з прав людини від 16.06.2011 р. URL: http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524 (завантажити укр. мовою), https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinessshr_en.pdf.
4. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 70/1 від 25.09.2015 р. «Перетворення нашого світу: Порядок денний щодо сталого розвитку до 2030 року» (A/RES/70/1). URL: https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1.
5. A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility : Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussels, 25.10.2011 COM(2011) 681. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0681&from=EN>, http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524.
6. Recommendation CM/Rec (2016)3 of the Committee of Ministers to Member States on human rights and business (Adopted by the Committee of Ministers on 2 March 2016 at the 1249th meeting of the Ministers' Deputies). URL: <https://search.coe.int/cm/>

Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805c1ad4, http://www.iepd.kiev.ua/?page_id=8524 (завантажити укр. мовою).

7. Accession criteria. URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/accession-criteria-copenhagen-criteria.html>; EU accession process step by step. Clusters of negotiating chapters. European Commission. URL: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-10/eu_accession_process_clusters%20%28oct%202022%29.pdf.

ПРО СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «СТАРТАП» ТА «СУБ'ЄКТ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА»

Селіванова І. А.

*кандидат юридичних наук, доцент, науковий співробітник НДІ правового
забезпечення інноваційного розвитку НАІПрН України*

Інтелектуальний капітал був і залишається найціннішим ресурсом будь-якої країни. Україна має значну інноваційну спроможність. Про це свідчить Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII), який оцінює світові економіки за рівнем їх інноваційності. За даними GII в 2022 році Україна посідала 75 місце за обсягами інновацій, 4 місце серед 36 груп із доходом нижче середнього економіки та 34 місце серед 39 економік в Європі [1]. Тому країна має поступово розвивається в напрямку Індустрії 4.0., бо в умовах поступового переходу національних промислових підприємств та економіки в цілому до методів Індустрії 4.0 суспільство знаходить нові засоби вирішення внутрішніх та зовнішніх проблем держави.

На жаль, Україна є однією з не багатьох держав, де існує велика різниця між наявним інтелектуальним потенціалом та можливістю його повноцінно реалізовувати і перетворити в готовий продукт. Це спричинено складною економічною ситуацією в нашій країні, що є наслідком трансформаційних перетворень та кризових явищ останніх десятиліть, які, зокрема, спровокували скорочення видатків держави на науково-дослідні роботи, фінансування науки і освіти тощо.

Однією з реальних можливостей реалізувати цей потужний інтелектуальний потенціал є створення свого стартапу. Що означає це поняття?

За одними джерелами, поняття «стартап» виникло в 30-ті роки минулого століття в Америці, коли два студенти – Хьюлетт і Паккард – заснували крихітне підприємство і назвали його «start up». Наразі компанія відома під ім'ям Hewlett-Packard, або HP [3]. Українська Вікіпедія пише, що «стартап» з'явився в другій половині 1970-х в США. Уперше його вжили видання Forbes (1976-й) та Newsweek (1977-й). Стартап визначається як нещодавно створена компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але яка планує стати офіційною), що буде свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій, не вийшла на ринок або почала на нього виходити і що володіє обмеженими ресурсами. Часто стартап-компанії називають «гаражними» [4].

Натомість в законодавстві зустрічаємо поняття новоствореного бізнесу (стартапу) як суб'єктів підприємництва, строк реєстрації яких як суб'єктів господарювання не перевищує 12 місяців, а також суб'єктів підприємництва, строк реєстрації яких як